

Literka

únor / 2016

Milí čtenáři,

když ráno otevírám dveře rajhradského kláštera a procházím dlouhými chodbami do kanceláře, myslím často na to, v kolika stopách dávno zesnulých mnichů chodím... Jaké myšlenky si s sebou nosili, nad čím přemítali... Kolik literárních děl vznikalo právě v těchto místech... Přelom let 2015 a 2016 zůstane navždy spjat s modernizací stálé expozice věnované nejstarším literárním památkám Velké Moravy. V únoru pokračujeme ve výstavním cyklu Moravská nakladatelství se představují (ano, už je to deset let, co jsme cyklus zahájili). V témže měsíci se odehrává, jako každý rok, většina seminářů tvůrčího psaní. Literární múzu vyjíždí lektorka Kristýna Cimalová krotit po celé Moravě. Je patrné, že literární život sálá z každého kroku Moravou, a to od samého počátku až po současnost. V takových chvílích si znovu uvědomuji smysl naší muzejnické práce v Památníku. Má totiž smysl zpracovávat, uchovávat pro další generace kulturní a literární paměť Moravy. A je příznačné, že se to odehrává právě v rajhradském benediktinském klášteře, kde se literatuře vždy dařilo. Až se tedy přijedete podívat na některou z našich výstav, zkuste se na chvíli zastavit a naslouchat. Možná ve ztišených klášterních chodbách ještě zaslechnete rychlé kroky mnichů, tok jejich myšlenek, šepot literárních úryvků nebo zlomky jejich literárně kritické disputace...

Příjemné únorové moravské čtení Vám přeje
Petra Pichlová

Karel Křepelka: Neděle Smrtná

Předjaří
Předčasně A špatně
skrývané
neřesti podzimu
Všechna odloučenost obzoru
je sotva samotou země
zalykající se
vezdejší odlehlostí
Slunce netečně
z lůna vlhkosti
vyhání plod zimy
Prach blátem
Ine k zemi
Děšť sobě učinil
obrazu vody

Nejblíže akce Památníku písemnictví na Moravě

17. února, 17 hodin, vernisáž výstavy Sursum

Výstava z cyklu Moravská nakladatelství se představují. Letos se seznámíme s tišnovským nakladatelstvím Sursum. Výstava potrvá do 17. dubna.

Krocení literární múzy 2016

Semináře tvůrčího psaní jsou doprovodným programem literární soutěže Skrytá paměť Moravy. Cílem seminářů je představení nového tématu soutěže „Náhody neexistují“ potenciálním soutěžícím a vyzkoušení technik tvůrčího psaní. Rozdělení dílen odpovídá věkovým kategoriím soutěže, do I. kategorie spadají žáci od 12 do 15 let, do II. kategorie studenti od 16 do 19 let. Maximální počet účastníků semináře je 15–20 osob.

Bližší informace i přihlášky lze získat na e-mailové adrese pamet@muzeumbnenska.cz, případně telefonicky na čísle 547 229 932.

Ostrava, 17. února — I. kategorie v 10.00–11.00, II. kategorie v 11.15–12.45, v přednáškovém sále Ostravského muzea, Masarykovo náměstí 1

Brno, 18. února — I. kategorie v 10.00–11.00, II. kategorie v 11.15–12.45, v hudební klubovně Knihovny Jiřího Mahena, Koblížná 4

Olomouc, 26. února — I. kategorie v 10.00–11.00, II. kategorie v 11.15–12.45, ve Vlastivědném muzeu Olomouc, náměstí Republiky 5

Z plánu výstav a dalších akcí pro rok 2016

Dobrodružství abecedy, 31. 3. — 30. 10.

Historie abecedy od počátku po současnost. Abeceda hravá a inspirující. Interaktivní výstava pro začínající i pokročilé čtenáře.

Gabriela Preissová, 28. 4. — 19. 6.

Literární výročí roku. Výstava zaměřená na zpřístupnění a popularizaci odkazu moravské autorky, jejíž dramatické texty představují zlatý fond moravského písemnictví i 70 let po její smrti.

Knihy doby Karla IV., jejich tvůrci a čtenáři, 30. 6. — 11. 9.

Poklady rajhradské benediktinské knihovny. Představení historických dobových titulů, dokumentujících vrcholné písemnictví zlaté doby Lucemburků.

K celosti — malby a grafiky Ladislava Laštůvky (1951–2012), 9. 6. — 18. 9.

Setkání s kontemplativní i existenciálně naléhavou tvorbou solitérní umělecké osobnosti.

Víno a knihy, 22. 9. — 4. 12.

Víno ze všech psaných stran — věda, literatura, ex libris, historie, právo, pěstování i zpracování.

Pravidelný cyklus StřeDění zahájíme v březnu.

Genius loci — Z ruky

Vlakem je to z Brna asi hodinu, na kole půl dne. Nejčastěji se sem jezdí určitě autem. Návštěvníky oprávněně láká blízký hrad Pernštejn, nicméně celý zdejší kraj dýchá historií a kulturní tradicí stejně jako přírodní krásou. Doubravník, o jehož kouzle se chci zmínit, překvapí toho, kdo jím projíždí, vysokou bílou věží kostela. Kdo zastaví, dozví se víc. Stavbu kostela Povýšení sv. Kříže jako místa své i rodové hrobky zahájil v roce 1535 Jan IV. z Pernštejna. O tomto vládcí velkého panství, který zastával úřad moravského zemského hejtmána a táhl s vojskem pomoci králi Ludvíku Jagellonskému v bitvě u Moháče, se dozvíme také z románové trilogie *Bitva* tišnovského autora historických románů Josefa Františka Karase. Chrám v Doubravníku ale neztratil své výsadní postavení ani za dob pozdějších

majitelů Pernštejna. Díky jejich podpoře se v interiéru snoubí několik uměleckých stylů a díky jejich zbožnosti zde byly vybudovány kromě hrobky Pernštejnů také hrobky Lichtenštejnů a později i hřbitov Mitrovských, kteří vlastnili perňštejnské panství až do roku 1945. Doubravník se však neuzavírá do minulosti. Zvuk cenných varhan z 18. století znají posluchači cyklu *Concentus Moraviae* a na kopci v nedalekých Křížovicích se nachází kulturní stánek s příznačným názvem Galerie z ruky. Stanislava a Zdeněk Macháčkovi zde ze staré stodoly udělali výstavní síň, kde jsou kromě stálé expozice Zdeňka Macháčka k vidění také krátkodobé výstavy současného umění. Nevšedním uměleckým zážitkem je i pouhý pohled na kopce, louky a lesy, které Křížovice i Doubravník obklopují.

Hana Polívková

Moravská nakladatelství se představují

Záměrem cyklu *Moravská nakladatelství se představují* bylo a stále je představovat nakladatelství a literární časopisy z různých koutů Moravy. Cyklus byl zahájen výstavou věnovanou časopisu a nakladatelství Host v únorových dnech roku 2006. V následujícím roce byla v březnu otevřena výstava nakladatelství Doplněk, které se zaměřuje zejména na vydávání společenskovední literatury. V rámci vernisáže se uskutečnila beseda se zakladatelem nakladatelství Janem Šabatou. O rok později se hostem Památníku písemnictví na Moravě stal básník a výtvarník Jaroslav Kovanda, někdejší šéfredaktor původně zlínského časopisu *Psí víno*. Součástí některých čísel časopisu byly i přílohové básnické sbírky sdruženého okruhu autorů. V roce 2010 se návštěvníci mohli seznámit s produkcí ostravského nakladatelství Repronis, které se proslavilo *Deniky Ostravaka*. O dva roky později se představilo brněnské nakladatelství Barrister & Principal. V roce 2014 se kurátoři vydali do Zlína a otevřeli výstavu věnovanou knižní produkci nakladatelství Kniha Zlín. Loni se návštěvníci mohli dostavit na návštěvu k nakladatelům brněnských univerzit. Svě „studentské pokojíky“ otevřely na výstavě Ediční středisko JAMU, Nakladatelství Munipress MU, Vydavatelství Mendelovy univerzity v Brně a Nakladatelství VUTiUM VUT. Letos nás k nahlédnutí do svého knižního zákulisí pozve tišnovské nakladatelství Sursum, v jehož čele stojí již od roku 1983 Miroslav Klepáček (* 1963). Oficiálně nakladatelství vzniklo v roce 1991. Původně se zaměřovalo na křesťanskou a teologickou literaturu, později svůj ediční záběr značně rozšířilo. Více o nakladatelství prozradí Miroslav Klepáček v rubrice *3 otázky pro*.

3 otázky pro Miroslava Klepáčka

Původně latinské slovo sursum se překládá jako „vztyčení“ nebo „vstávání“. Čeští symbolisté před první světovou válkou si je vybrali pro svůj zájem o věci duševní nadpozemské a nadvědomé. Má název tišnovského nakladatelského domu ještě nějaký další význam, rozměr?

Sursum pro mne znamená vzhůru, tedy směr, kterým se chceme stále ubírat. Je to trvalý stav, protože je stále co zlepšovat, co objevovat. Je to ale také hledání cesty. Sursum se jmenoval mnou a Milanem Badalem v samizdatu vydávaný časopis, který měl za úkol informovat o duchovních, filozofických a literárních dílech, která nemohla vycházet oficiálně. Na něj po roce 1990 navázalo nakladatelství. Pro mne byl vzorem Josef Váchal, který knihu napsal, vysadil, vytiskl, svázal a poté i distribuoval zájemcům. Druhým vzorem je nakladatel Ladislav Kuncíř, který měl ve znaku kozoroha a heslo „Non deserit alta“, tedy „neopouští výšiny“ jako on i my chceme vydávat kvalitní věci a zároveň vydáváme díla hlavně českých autorů. Ten název je i závazek, že se budeme snažit stále stoupat výš.

„Nelatiníkům“ může Sursum připomínat sousloví „suma sumárum“ česky „sečteno, podtrženo“. Máte spočítány dosud vydané tituly? Přidáte k číslu názvy dvou knih, které zůstávají i po letech vaší srdeční záležitostí, případně profesní chloubou?

Sečteno a podtrženo máme vydáno čtyři sta patnáct titulů. Který z nich je nejlepší či nejmilejší, je těžké určit. Mám-li jmenovat dvě srdeční záležitosti, tak zcela mimořádná je kniha *Repoetitorium*. Její tvůrci Přemysl Rut, Karel Čapek a Otakar Karlas ve čtyřech částech (*Početnice*, *Slabikář*, *Věřouka* a *Umění lhát, jak když tiskne*) geniálním způsobem zpracovávají vše, co vlastně člověk potřebuje znát. Typografie obou grafiků je dokonalá, za tuto knihu jsme také od Ministerstva kultury obdrželi titul Nejkrásnější kniha roku. Druhou knihou je asi *Uspávanka* Jana Skácela, kterou nádherně ilustroval Pavel Čech. Čítával jsem ji dětem před spaním.

Četba by správně měla být podobně tvůrčím procesem, jako je psaní. Čte si nakladatel také jen „pro radost“, nebo stále pracuje?

Nakladatel si čte, čte si rád. Nejen knihy, které přijdou jako rukopisy do nakladatelství, ale v podstatě vše, co přijde pod ruku. Já si nejen čtu, ale i moc rád recituji různé básničky oblíbených autorů. Stovky jich znám z paměti. Samozřejmě nemůžu stíhat přečíst vše, co vychází, ale snažím se mít přehled, také vybírám, čemu věnuji čas, který mám. O zajímavé texty se snažím podělit s přáteli. I to je úkol nakladatele — zprostředkovávat čtenářům zajímavé texty i radost a zábavu nad slovními hříčkami a geniálními formulacemi myšlenek. Myslím, že díky širokému záběru a pestrosti vydávaných titulů v nakladatelství Sursum, si vybere každý.

V Rajhradě ožívá staroslověnština

Památník písemnictví na Moravě vstupuje do druhého desetiletí své muzejně popularizační činnosti s nově doplněnou a rozšířenou stálou expozicí věnovanou nejstarším literárním památkám Velké Moravy. Zní v ní jazyk našich předků — staroslověnština. Návštěvníci tak dostávají podnětnou příležitost seznámit se s živým přednesem textů v podobě, s jakou se setkávali při bohoslužbách v kostelích obyvatel slovanských hradišť ve Starém Městě u Uherského Hradiště nebo v Mikulčicích.

Zda Konstantin s Metodějem skutečně navštívili slovanské kmenové středisko Rajhrad, které mělo ležet v místech současného benediktinského kláštera při řece Svatce, je zatím nezodpovězenou otázkou. Lze předpokládat, že se zde staroslověnština pěstovala. Dokládají to například cyrilicí provedené vpisky a překlady slov v *Martyrologiu Adonis*, latinsky psaném rukopisu ze třetí čtvrtiny 9. století, uchovávaném v Rajhradě, který vznikl pravděpodobně ve Francii, nebo hlaholský misál z roku 1631.

Nositelem poselství, překračujícího věky, není nikdo jiný než profesor brněnské Masarykovy univerzity Radoslav Večerka, jedna z nejvyšších autorit tuzemských paleoslovenistických studií. V jeho přednesu ožívá staroslověnská modlitba Otčenáš, srozumitelná každému česky, slovensky, polsky, rusky nebo chorvatsky hovořícímu posluchači. V expozici s kopiemi vzácných předmětů z Mikulčic a replikami velkomoravských zbraní, provázena projekcí textů i překladů do současné češtiny, zní ve Večerkově autentickém podání také úryvky z *Proglasu*, předmluvy k evangeliu, kde je autorství připisováno Konstantinu Filosofovi.

K návštěvě benediktinského kláštera a současné výpravě do literární historie pro jednotlivce i školní kolektivy lákají také ostatní stálé i dočasné expozice Památníku písemnictví na Moravě, věnované významným moravským autorům 18., 19. a 20. století. Dobrodružství abecedy se například jmenuje připravovaná výstava o vzniku, historii i současnosti písma a abecedy, která bude zahájena v březnu. Živý odkaz spisovatelky a libretistky Gabriely Preissové (1862—1946) zase připomene od konce dubna výstava reflektující cestu slováckých dramát této autorky na hlavní česká i světová jeviště. Ke karolinskému jubileu směřuje chystané nahlédnutí do sbírky rukopisů benediktinské knihovny, jež představí například rukopisnou podobu Petrarcových sonetů nebo práce Jana ze Středy, kancléře Karla IV.

Ukázka z hlaholského misálu z roku 1631 uloženého v historické knihovně rajhradského benediktinského kláštera.

Z našeho depozitáře — Ex libris

Výraz „ex libris“ pochází z latiny a v doslovném překladu znamená „z knih“. Někdy bývá nazýváno také jako knižní značka. Jedná se o malý ozdobný lístek, který obsahuje nejčastěji jméno či monogram objednavatele, tedy majitele knihy, a bývá vlepován na vnitřní stranu knižních desek. Nejdříve mělo signování funkci praktickou, teprve později byl důraz kladen více na umělecké řešení. Bibliofilové si proto pro zhotovování svých ex libris často najímali přední výtvarníky. Ex libris tvoří v Památníku písemnictví na Moravě samostatnou podsérii, která dnes čítá 1 097 položek. Můžeme mezi nimi najít ex libris Z knih Teleckých Emila J. Pavelky, jehož autorem je Michael Florian nebo knižní značku C. Morávka od výtvarníka Kamila Lhotáka. Této tematice věnoval Památník písemnictví na Moravě v roce 2010 také samostatnou výstavu.

Střípky... statistické

V roce 2015 navštívilo Památník písemnictví na Moravě celkem 12 702 návštěvníků, nejoblíbenější byl měsíc květen (2 736 osob). Ze zahraničních hostů přijelo nejvíce Rakušanů a Němců (159 osob), Slováků (114 osob) a Poláků (94 osob). Cestu do Památníku však našlo také 32 Japonců, 31 Korejců, 19 Britů, 17 Francouzů, 5 Kanadánů, 6 Turků a Tunisánů, 4 Maďaři, 3 Norové, 2 Australané a 2 Bulhaři.

Literka, Informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě
Klášteř 1, 664 61 Rajhrad, tel.: 547 229 136
Odpovědný redaktor: Libor Kalina, redaktorka: Petra Pichlová
Vychází jedenáctkrát ročně, číslo 2, ročník 10, 31. 1. 2016
MKČR E 21218
Muzeum Brněnska, příspěvková organizace, ič: 00089257
www.muzeumbrenska.cz

Muzeum Brněnska
PAMÁTNÍK
PÍSEMNICTVÍ
NA MORAVĚ

Prostory benediktinského kláštera v Rajhradě jsou rekonstruovány pro Památník písemnictví na Moravě (Muzeum Brněnska) s pomocí finančních prostředků Jihomoravského kraje, Norských fondů a Regionálního operačního programu Jihovýchod.